

Wróbel, Piotr

"IV Dzielnicza Związku Polaków w Niemczech 1922-1939 (w 60 rocznicę powstania)", Bohdan Łukaszewicz, Wojciech Wrzesiński, Olsztyn 1982 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 75/2, 380-381

1984

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

i przeciwieństwa między Rzeszą a Ententą pośrednio wzmocniały Węgierską Republikę Rad, a zmierzch rewolucji w Niemczech i przyjęcie traktatu wersalskiego przyczyniły się do upadku komunistów nad Bałatonem.

P. W.

Eugeniusz Misiło, *Spis tytułów prasy ukraińskiej w Drugiej Rzeczypospolitej 1918—1939*, Instytut Badań Literackich. Pracownia Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego XIX i XX wieku, Warszawa 1983, s. 173.

Młody badacz dziejów prasy w Polsce opublikował rzecz z pozoru skrępną — spis tytułów prasy ukraińskiej w Polsce 1918—1939. Jak duże znaczenie naukowe ma to wydawnictwo doceni tylko ten, kto usiłował zorientować się choć pobieżnie w geografii i historii czasopiśmiennictwa Polski międzywojennej. Autor podał nie tylko tytuły i charakter wydawnictw, lecz także w miarę możliwości lata publikacji oraz — za co należy się specjalna wdzięczność — miejsca przechowywania.

Historycy zdają sobie sprawę, jak mało wiemy o dziejach prasy mniejszości narodowych w Polsce. Pieczęć tajemnicy przełamał nie tak dawno Marian Fuks, książką o prasie żydowskiej w Warszawie. Obecnie otrzymaliśmy publikację, która ułatwia orientację w prasie ukraińskiej; z zainteresowaniem będziemy czekać na studium o jej dziejach. Oby był to kolejny krok ku poznaniu historii czasopism wszystkich mniejszości narodowych. Instytut Badań Literackich jest placówką jak najbardziej powołaną do kontynuowania podobnej pracy, a także posiadającą niezbędne doświadczenie.

Wbrew pozorom, nie tak łatwo sporządzić choćby tylko spis czasopism. Wiele z nich nie dochowało się w bibliotekach polskich, lub też znamy jedynie nieliczne i przypadkowe ich numery. Brakuje wiadomości o redaktorach i wydawcach. Dość powiedzieć, że do spisu liczącego 1132 pozycje (także wydawnictwa ciągłe) autor już dzisiaj mógłby dorzucić dalsze kilkadziesiąt tytułów, odnalezionych w nieustannie trwających poszukiwaniach. Szkoda tylko, że książka ukazała się w mikroskopijnym nakładzie dostępnym jedynie dla nielicznych bibliotek.

J. T.

Bohdan Łukasiewicz, Wojciech Wrzesiński, *IV Dzielnica Związku Polaków w Niemczech 1922—1939 (w 60 rocznicę powstania)*, Wydawnictwo „Pojezierze”, Olsztyn 1982, s. 199.

Historia Związku Polaków w Niemczech to nie tylko część dziejów polskiego wychodźstwa zarobkowego do Berlina, Westfalii i Nadrenii. To także ważny fragment przeszłości polskich ziem nadodrzańskich i nadbałtyckich. Mimo to organizacja spod znaku rodła nie doczekała się wielu opracowań naukowych. Jej archiwalia, skąpe i tak wobec specyficznych warunków działania, uległy zniszczeniu w czasie II wojny światowej. Trudności sprawia nawet ustalenie wielkości Związku, jego struktury społecznej, skali zasięgu i intensywności oddziaływania.

Z pożogi wojennej uratowano część ksiąg członkowskich IV Dzielnicy Związku, obejmującej Powiśle, Mazury i Warmię. Dokumenty te przewiezione w 1939 roku do Warszawy ocalały wraz z częścią akt konsulatów polskich w Niemczech i przekazane do warszawskiego Archiwum Akt Nowych zostały włączone do zespołu Polskiego Związku Zachodniego. Uzupełnione dodatkowymi badaniami stały się podstawą do odtworzenia listy członków IV Dzielnicy ZPwN. Lista ta jest podsta-

wową częścią omawianej pracy, zgłoszonej do druku przez Zakład Historii Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie. Zawiera 2043 nazwiska członków z lat 1922—1939, prawdopodobnie połowę całkowitego stanu członkowskiego. Opublikowano ją w układzie alfabetycznym według schematu: nazwisko i imię w brzmieniu występującym w źródle, data i miejsce urodzenia, zawód, miejsce zamieszkania w chwili wstąpienia do ZPwN, data wstąpienia, śmierci lub ewentualnie ustania członkostwa.

Listę poprzedza wstęp, przetłumaczony także w całości na język niemiecki i prezentujący ogólnie strukturę zawodową, wiekową i płci zewidencjonowanych, oraz krótka historia Związku w Prusach. Zarysowano ją na tle opisu sytuacji mniejszości polskiej, jej stosunków z Niemcami i problemu wschodniopruskiej świadomości regionalnej. Uzupełnieniem listy członków jest indeks miejscowości, w których w latach 1922—1939 mieszkali ludzie zrzeszeni w ZPwN. Kalendarium jego historii i krótka, ogólna bibliografia na temat życia Polaków w Prusach Wschodnich w okresie międzywojennym zamykają książkę. Ma ona stanowić materiał do dalszych prac nad ZPwN. Jej autorzy zwracają się do czytelników o nadsyłanie uwag i dalszych informacji.

P. W.

Milan Hauner, *Hitler. A Chronology of his Life and Time*, MacMillan Press, London 1983, s. XI, 221.

Bogata literatura światowa poświęcona Hitlerowi oraz hitleryzmowi wzbogaciła się o nową pozycję, niezmiernie użyteczną zarówno dla początkujących badaczy, jak i dla doświadczonych historyków. Jest to chronologiczna kronika obrazująca biografię Hitlera wraz z wydarzeniami, w których brał udział. We wstępie autor — czeski historyk mający w swym dorobku m.in. rozprawę dotyczącą polityki III Rzeszy na terenie Azji podczas II wojny światowej — stwierdza: „Jakkolwiek można mieć opinię w kwestii roli jednostki w historii, Hitler wywarł bez wątpienia głęboki wpływ na nasze stulecie, a jego kariera ilustruje wzajemne oddziaływanie między człowiekiem a społeczeństwem”. Celem, jaki sobie postawił, było dostarczenie czytelnikom zwięzłego przewodnika po życiu i działalności Hitlera.

Kolejne zapisy pod datami dziennymi (niekiedy dokładnych dat nie udało się ustalić) informują o czynnościach, decyzjach i wypowiedziach wodza III Rzeszy. Pierwszy zapis informuje o dacie urodzin oraz przedstawia najważniejsze hipotezy oraz fakty dotyczące genealogii. Zapis ostatni informuje o śmierci. Cennym elementem są cytaty z dokumentów oraz wypowiedzi Hitlera. Porównanie deklaracji pochodzących z różnych okresów jest nader pouczającym zarysem kształtowania się opinii politycznych ruchu hitlerowskiego. Zawarte w wielu zapisach informacje o działaniach i wypowiedziach innych polityków umożliwiają skrótowy przegląd stanowisk wobec hitleryzmu oraz ich ewolucji.

Cytaty zaopatrzone są w skrótowe odsyłacze (rozwinęte, podobnie jak inne skróty, na początku książki). Oprócz tego autor przedstawił podstawową bibliografię tematu oraz omówił najważniejsze źródła wykorzystane przez siebie (także archiwalne). Książkę kończy indeks nazwisk.

Książka jest niezbędną pomocą dla każdego historyka badającego najnowszą historię Europy, a zwłaszcza Niemiec. Zaznaczyć należy, iż ukazała się w serii wydawniczej obejmującej kroniki życia i działalności wybitnych postaci z dziejów najnowszych.

J. T.